

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

DOI 10.31558/2617-0248.2019.4.5

УДК 32+316.48

ВЛАДНО-РЕСУРСНІ АСПЕКТИ ГЕОПОЛІТИКИ І ФОРМУВАННЯ РИЗИКІВ СТОСОВНО КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ І КАРИБЬСЬКОГО БАСЕЙНУ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8479-8926>

Барабаш О. В., к. філос. н., доцент, докторант ХНПУ ім. Г. С. Сковороди (Україна)

В даній роботі здійснена спроба поставити питання щодо характеру сучасності як такої, з виходом на розуміння ключових тенденцій розвитку та особливостей політичних процесів світового і регіонального рівня з окресленням проблематики ризиків майбутності. В межах науково-дослідницького вектору підкреслено недостатню дослідженість питання якісного змісту геополітики у зв'язку із завершенням періоду ствердження США гегемонізму неоліберального характеру і відповідним переформатуванням світу з початком впровадження Сполученими Штатами Америки політекономічної стратегії національного розвитку. Зафіксовано, що за умов здійснення іншими суб'єктами світової політики намірів нового контурування багатопольярного світу актуалізується коло питань відносно форматування політико-економічних процесів на національно-державному рівні та усвідомлення ризиків майбутності, пошуку засобів їх мінімізації. Таким чином, в статті здійснено аналіз окремих владно-ресурсних аспектів геополітики, запропоновано бачення характеру та змісту перспектив, позначено зони ризику за умов здійснення сьогодишніх стратегій в загальних рисах і, частково, стосовно країн Латинської Америки і Карибського Басейну. Робиться висновок, що за умов "текучої сучасності" і ствердження багатопольярності світу за центруванням полюсів на основі ресурсних розумінь сучасної інфраструктурної влади, є швидкоплинним і характер трансформацій «полюсів світу», тобто актуалізується процес боротьби за розширення зон впливу, «територій відповідальності», зростають ризики конфліктності, з окремою проблемою форм і масштабів соціальної конфліктності. В латиноамериканському контексті, у тому числі, підвищується значення самого визначення, виробництва і розподілу ризиків, усвідомлення його «рівня за умовними балами шкали значень» Підкреслюється, що перспективи форматування світу і регіональних змін багато в чому залежить від поступу процесів в країні-лідері демократичного світу і світової економіки – США.

Ключові слова: геополітика, владно-ресурсні аспекти, інфраструктурна влада, текуча сучасність, політекономічні стратегії, багатопольярність, проблема ризиків, зони конфліктності, Латинська Америка і Карибський Басейн.

Barabash O. V. The Power of Resource Aspects of Geopolitics and Risk Formation in Relation to Latin America and the Caribbean

In this paper, an attempt is made to raise the question of the nature of modernity as such, with an understanding of the key development trends and the characteristics of political processes at the global and regional levels with a description of future risk issues. In the framework of the research vector, the insufficient study of the issue of the qualitative content of geopolitics was emphasized in connection with the completion of the US approval of neo-liberal hegemony and the corresponding reformatting of the world with the beginning of the introduction by the United States of America of a political and economic strategy for national development. It has been recorded that in the context of the implementation by other actors of world politics of the intentions of a new contouring of a multipolar world, a range of issues is being updated regarding the formatting of political and economic processes at the national-state level and awareness of the risks of the future, the search for ways to minimize them. Thus, the article analyzes the power of resource aspects of geopolitics, offers a vision of the nature and content of prospects, identifies risk zones in the context of the implementation of today's strategies in general terms and, in part, in relation to the countries of Latin America and the Caribbean. It is concluded that under the conditions of "fluid modernity" and the establishment of a multi-polarity of the world with centering of the poles based on resource understanding of modern infrastructural power, the nature of the transformation of the "poles of the world" is fleeting, that is, the process of struggle to expand zones of influence, "territories of responsibility" is being updated, the risks of conflict are growing, with a separate problem of the forms and extent of social conflict. In the Latin American context, in particular, the significance of the very definition, production and distribution of risks, awareness of its "level by conditional score of the scale of values" It is emphasized that the prospects for formatting the world

and regional changes largely depend on the development of processes in the USA, the leader of the democratic world and world economy.

Key words: geopolitics, the power of resource aspects, infrastructural power, "fluid modernity", political-economic strategies, multipolarity, risk problem, conflict zones, Latin America and the Caribbean.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Звертаючись до суми підходів щодо аналізу політичних процесів сучасності, які відбуваються на різних рівнях, за поширеними твердженнями парадигмально-узагальненого характеру що все, зрештою, на сьогодні, залежить від усього і все, так чи інакше, впливає на все у глобалізованому, інституційно за-паттернованому взірцями (або їх задумом) розвитку та «стисненому» (Е. Тоффлер – Alvin Toffler) комунікаційно-інформаційними, технологічними можливостями просторово й у часі світі доби усвідомлення «текучої сучасності» (З. Бауман – Zygmunt Bauman), маємо констатувати певну дослідницьку розгубленість стосовно «метаморфози світу» (У. Бек – Ulrich Beck), що триває впродовж буквально останніх кількох років і обіцяє нам, за формулюванням У. Бека, такі «зміни, які знаходяться за межами нашого уявлення.» [7, с. 75-76] Ця непевна майбутність, вочевидь, буде сповнена відповідними і поки остаточно не усвідомленими з приводу особливостей, характеру їх розгортання, масштабу наслідків, викликами міжнародного значення та загрозами катастрофізму різного гатунку як природного, так і соціального характеру, або такого, що поки у зв'язку з «біосоціотехнологічним характером сучасності» у формулюванні О. М. Яницького (Oleg Yanitsky) загалом знаходиться, і за межами усвідомлення – за відсутності термінології опису й методології узагальнень сутнісно новітніх процесів. Настання метаморфози сам У. Бек пов'язував, перш-за все, з наслідками зміни клімату, але аналіз цих змін є вписаним в його роботах в широкий контекст політичних процесів сучасності – мова йдеться про «наш спосіб існування в цьому світі, наш спосіб думок про світ, а також те, як ми уявляємо собі політику і як ми політикою займаємось,» [7, с. 76] На наш погляд, символічно, що згадані твердження підкреслюють, що за своєю сутністю метаморфоза є незакінчена, нескінченна, необмежена, але може виявитись і оборотною, оскільки мова йдеться про не-односпрямованість космополітизації і передбачає можливість посилення «імперіалістичних владних структур». Сам вихід на згадану проблематику і безпосередньо ідеї щодо метаморфози постколоніалізму, на жаль, не розвинені самим У. Беком, але, на думку науковців з багатьох країн формують предметне поле подальших досліджень в нестандартних ракурсах і мають підкреслено важливе значення в середовищі, скажімо, представників академічних кіл науки країн Латинської Америки, оскільки їм вже бачиться формування саме в тому регіоні нової зони ризиків. [9, с. 28]

Отже, з нашої точки зору, сама постановка питання щодо характеру сучасності як такої, з виходом на політичні процеси світового й регіонального рівня, з формуванням усвідомлення їх можливих наслідків практичного характеру в площині соціально-політичних процесів окремих держав, вже формує предметне поле для подальшого теоретичного опрацювання і відповідних проєкцій та рекомендацій технологічно-інструментального гатунку, задає узагальнений вектор науково-дослідницької роботи.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Мета даної роботи – з'ясувати ключову сутність і спрямованість геополітичних процесів сучасності та вийти на проблему ризиків майбутності. Завдання – проаналізувати тенденції геополітики з урахуванням владно-ресурсних позицій окремих її суб'єктів, а також бачення характеру та змісту перспектив розвитку, позначити зони ризику за умов здійснення сьогоденних стратегій стосовно країн Латинської Америки і Карибського Басейну, вийти на окремі узагальнення матеріалу й прогнози щодо сценаріїв майбутності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Серед вітчизняних авторів, що досліджують окремі аспекти проблематики, відзначимо роботи В. Ю. Карасьова, що займається аналізом і подальшою концептуалізацією явищ геополітичного характеру з використанням саме ресурсного акценту розуміння влади. На характері й природі сучасності як певної конфліктності з виходом на загрози й виклики зосереджують свою наукову увагу І. Д. Денисенко, М. П. Требін. Тематика трансформацій лібералізму й представленості його різновидів в політичних процесах сьогодення – предмет особливої уваги в дослідженнях Г. М. Куц та І. О. Поліщука. Щодо особливостей функціонування в сьогоденні медіа-комплексів і медіа-виробництва, в тому числі глобального гатунку та їх "присутності" в політичних процесах – в роботі використовуються напрацювання Єрмолаєва А. В., а відносно моделювання політичних процесів – підходи і методологічні розробки М. А. Польового. Стосовно ж безпосередньої уваги до політичних процесів системного характеру в Латинській Америці та Карибському Басейні виділимо роботи О. І. Ткача, особливо відносно заходів впливу, пов'язаних із застосуванням м'якої сили.

Серед зарубіжних авторів щодо предметної площини даного дослідження відзначимо концептуальне бачення сучасності як «текучої сучасності» в дослідженнях З. Бауманта, а слідом, в контексті нових її ризиків О. М. Яницького, Особливо підкреслимо значення розробок У. Бека, що вивів проблематику розуміння ризиків сучасності на якісно інший рівень та підхід щодо розуміння влади з позицій ресурсності М. Манна, що, на наш погляд, надає можливість подивитись на геополітичні процеси під кутом саме реалізації стратегії поширення інфраструктурної влади у світі з урахуванням обставини розмиття факторів щодо їх ендогенного й екзогенного походження й представлення. Окремий аналітичний моніторинг і аналіз ситуації в регіоні щодо тенденцій розвитку й, на сьогодні, посилення анти-демократичності процесів проводять Л. Даймонд, Д. Зіблатт, С. Левицький, З. В. Івановський, Т. О. Воронікова, Ю. М. Саямов, П. П. Яковлев, Д. В. Морозов та інші.

Виділення невідомих раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. На наш погляд, остаточно недослідженим залишається характер сучасних геополітичних процесів у зв'язку із завершенням доби ствердження США гегемонізму неоліберального характеру і подальшими тенденціями переформатування світу

слідом за впровадженням Сполученими Штатами Америки нової політекономічної стратегії в умовах демонстрації окремими суб'єктами світової політики намірів контурування багатополярного світу. Серед невирішених питань – потенційні ризики у зв'язку зі згаданими явищами на всіх рівнях і щодо усіх біосоціотехнологічних його складових з урахуванням новітньої якості текучої сучасності. Особливо актуальним бачиться виявлення характеру цих ризиків в зонах конфліктності інтересів, а в контексті нашого дослідження – з додатковою увагою до регіону Латинська Америка та Карибський Басейн.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Останнього часу в науковій літературі сам регіон – Латинська Америка і Карибський Басейн (ЛАКБ) – викликає значний інтерес в «форматі пере-відкриття» за можливостей інформаційно-технологічної відкритості територій, що раніше вважались віддаленими і начебто цивілізаційно периферійними. Процеси, які відбуваються в країнах регіону, щодо їх загальносвітової політичної та соціально-економічної значущості, показовості динаміки змін і якісної їх спрямованості, комунікативно-політичної представленості у політичних подіях різного масштабу, проявляють, а інколи й формують – через апробації нових трендів – подальші світові мейн стрими розвитку, порядок денний досліджень.

Підкреслимо хоча б 2 достатньо поверхневих щодо бачення ситуації фактори:

1. Бразилія входить до першої 10-ки економік світу, а за окремими прогнозами – до 2050 року слідом за Китаєм, США та Індією, увійде разом з Мексикою до 1-ої п'ятірки. (У Венесуелі – одні з найбільших родовищ нафти у світі, регіон є забезпеченим запасами прісної води, усіма іншими необхідними для життєдіяльності суспільств ресурсами.)

2. В регіоні успішно випробовуються сучасні медіа засоби, новітні інформаційні технології щодо організації політичного життя, які надалі набувають поширення і в усьому світі. Наприклад, формування й реалізація запиту на неklasичний тип політичного діяча, який приходить з незвичайного професійного майданчику – позасистемний лідер, керманіч нового гатунку, що є, начебто, виключно орієнтованим на безпосередню «спорідненість» способом життя, сподіваннями, планами, тощо, з народом. (Уго Чавес в Венесуелі – колишній військовий, але вже етнічно близький за походженням до індіанського населення країни, Джиммі Моралес в Гватемалі – кінопродюсер, шоумен, успішний актор-комік, Хосе Мухіка в Уругваї – колишній представник ліворадикального руху Тупамарос, в'язень протягом 14 років, «el presidente más pobre», тобто найбільш бідний президент за способом життя – інші.) Обраний на початку 2019 року Президент Республіки Ель-Сальвадор Наїб Армандо Букеле Ортес (саме він та Президент Мексиканських Сполучених Штатів тривалий час утримували найвищий у світі рівень довіри населення своїх країн на рівні 71%) хоча й пройшов школу партійної діяльності і набув досвіду управлінського лідерства на посаді мера міста Сан-Сальвадор, прийшов до влади в державі вже на чолі новоствореної їм партії (що порушило формат двопартійної системи) і, що незвично для країни (більшість якої християни-католики і протестанти), з середовища 100 тисячної громади мусульман-вихідців із Палестини (син місцевого імама), та став всесвітньо відомим політиком ще й завдяки публічному спілкуванню з підлеглими йому представниками влади, міністрами через соціальні мережі, в тому числі запровадженням такої форми віддання наказів – через Twitter. [40]

Зосереджуючись на політичному житті в країнах ЛАКБ, в підсумку ми маємо надзвичайне різноманіття варіацій ситуаційних у своїй тактичній неоднорідності і стратегічній спрямованості, формально неоднозначно виражених процесів і методологічно зустрічаємось щодо визначення рушійних їх чинників та вирішальних факторів з традиційною суперечкою представників структурного та процедурного підходів. Можливо, в більш звичному вигляді ця суперечка зосереджується навколо проблематики, пов'язаної з побудовою моделей генези демократії, результативністю транзитологічного шляху до демократії як бажаного на виході трансформаційних зусиль політичного режиму. В ній одні автори роблять акцент на значимості структурних факторів, перш за все державо- та національно-творчого характеру, виділяють у якості ключових соціально-економічні та культурно-ціннісні чинники, а інші – акцентують важливість факторів процедурних, особливо щодо вибору та послідовності конкретних рішень і дій політичних акторів від яких, перш за все, нібито і залежить підсумкова результативність процесу. Зрештою, у фокусі дослідження опиняється, відтворюється та інтерпретується «вже цілком традиційна для соціальних наук дилема «структури й агента (актора)... у межах якої джерелом каузальної детермінації різних соціальних явищ визнаються або «об'єктивні» суспільні структури, або «суб'єктивні» дії тих чи інших акторів (індивідів, груп, держав).» [24, С. 54] На наш погляд, окремою авторитетною науковою історією, що заслуговує на додаткову увагу є і пошук методології поєднання основ цих двох підходів, «зняття» їх протистояння через виокремлення ключових ідей і розбудову моделей сполучення актуалізації факторів впливу в той чи інший спосіб. Саме на такому установчому підґрунті, наприклад, з'являється концепт воронки причинності (funnel of causality), в якому сама систематизація кіл причинності політичних подій вибудовується за принципом від найбільш загальних факторів до конкретики каузальності місцевого значення з урахуванням і системних трансформацій (простежується значення структурних елементів) і з'ясування ролі різних акторів у розгортанні суми політичних подій. Згаданий підхід потребує знання значного обсягу інформації і його беззаперечна наукова вага у підсумку є залежною від повновимірності ряду причинності й пріоритетів щодо виділення значущості факторів політичних процесів, розбудови самої «ієрархії впливу» з точки зору автора дослідження.

Чітку, щодо підходів до організації і побудови дослідження, орієнтовану на системність і по відношенню до розуміння її соціального існування і до її відповідного сприйняття методологію пропонують різні визнані в науковому світі вчені. Деякі з них, втім, виходять вже з намірів постструктуралістського характеру вийти за межі усталеного розуміння системності у поєднанні в аналізі структурних одиниць суспільства традиційного характеру з агентами позаструктурного впливу, що намагаються стверджувати себе в політичному житті і модифікувати, зрештою, вже самі уявлення про структури (так, на наш суб'єктивний погляд, авторитетно-дієвою залишається,

наприклад, підхід П. Бурдьє – Pierre Bourdieu – що інтегрує теоретико-методологічні підходи макро і мікро гатунку). На наш погляд, складнощі науково-дослідницького характеру в методологічній площині щодо різних політичних процесів ускладнює саме усвідомлення «текучої сучасності» сьогодення у сполученні з невідрефлексованістю ключових її параметрів, рис, характеристик змістовного характеру за обставин складності самого завдання, невідомості процесу його «прихованості майбутністю». В будь-якому випадку, можливо, за цих умов варте уваги розуміння зміщеності і змішування різних соціально-політичних площин, їх постійно оновлюване новітнє конфігурування у зв'язку з процесами динаміки руху і розвитку, що породжують уявлення про «розмивання» меж пластів соціальної дійсності й політичної практики в широкому контексті «демонтажу» системності, або, щонайменше, наших звичних уявлень про неї. Ще у 80-ті роки 20 ст. норвезький уряд почав фінансувати окремі програми наукового пошуку моделей й параметрів «стійкого розвитку» у зв'язку з баченням основ його системності – тоді науковці дійшли головного висновку, що сам розвиток – це постійний процес змін, часто в непередбачуваному напрямку й за незвичайних обставин, тому, щонайменше сумнівним виглядає існування універсального алгоритму зі всезагальною рецептурою коригування, налаштування, відновлення системи, якщо орієнтуватися на її розуміння як статичне утворення, тобто без урахування можливостей трансформацій корінного характеру, а щодо економічних показників – їх зростання, тобто, в підсумку тих самих постійних змін. На сьогодні ж, що виглядає цілком показово, починаючи з 2016 року, вочевидь домінуючий політекономічний підхід в США – національна школа розвитку – виходить саме з того, що «заперечує універсальний підхід до національної економіки, вважаючи що політика має відрізнитися в залежності від технологій та інших обставин.» [4, с. 176]

Під таким кутом зору, на наш погляд, щодо розуміння трансформацій сучасності актуалізується підхід, який В. Ю. Карасьов (Vadim Karasev) позначає як «відхід від соціологічної ортодоксії», що пропонується в роботах, наприклад, М. Манна (Michael Mann), і де стверджується одна з ключових думок щодо конституювання суспільств множиною соціально-просторових мереж влади, які перетинаються і накладаються одна на одну. При цьому підкреслюється, що суспільства не є і не мають розглядатися у якості соціальних систем – відкритих чи закритих, немає й суспільств в повній мірі обмежених у географічному і соціальному планах. Якщо немає систем, то не може бути й підсистем, тощо, як свідчень та рівнів існування системної тотальності, «оскільки немає обмеженої тотальності, не має сенсу розподіляти соціальну зміну або конфлікт на «ендогенні» та «екзогенні» різновиди.» [19, с. 7] В. Ю. Карасьов виділяє в М. Манна саме ту думку, про яку йшла мова вище, коли ми згадували намагання подолати категоризм виключної бінарності структурного й процедурного підходів: «Оскільки не існує тотальності, індивіди не є обмеженими в їх поведінці «соціальною структурою як цілим», а тому марно проводити відмінність між «соціальною дією» і «соціальною структурою.» [19, с. 7] Науково-запобіганим і в дусі саме такої постановки проблеми нам бачиться й підхід М. А. Польового, щодо міждисциплінарності аналізу мережовості сучасних політичних процесів.

Неолібералізм, особливо у його концептуальній представленості у якості панівної ідеології США часів «до президентства Барака Обами (за його адміністрації відбулася переорієнтація з мультилатералізму універсального характеру щодо економічних зв'язків на мультилатералізм вибіркової, регіонального гатунку, тощо)» – виходив з сукупності цінностей, засобів, принципів, що в сумі, за очікувань їх остаточного ствердження в світі на різних рівнях, апелював до створення універсалізму й чіткої системності щодо його сприйняття. На цьому стояв глобалізм: системність, універсалізм (варіанти з не ринковою економікою й не демократичною політичною системою розглядалися як такі, що зрештою, змушені будуть грати за загальними правилами – система міжнародного права спрямує і напевне ухильників до магістрального шляху, поставить у рамки необхідного і прийнятного). За таких контурів бачення вектору розвитку, світ, зрештою, мав остаточно стати умовною цілісністю – гегемонізм США ніби «запрошував» включатися в цю неоліберальну системність, демонструючи успішність державності й демократії Сполучених Штатів Америки, «зваблюючи» високими стандартами життя своїх громадян. Питання силової домінації залишалась ніби «за кадром», як останній аргумент впливу, бо головне – гегемонія «пропонує ідеологічне, консенсусне, засноване на цінностях та згоді ... розуміння світового порядку» [8, с.15]. Тобто, центральна стратегія гегемонізму – консенсусні механізми підтримання стійкості гегемоністського правління забезпечуються формуванням певних ідентичностей, що й виступають, перш за все, у якості засобів необхідної консолідації й мобілізації суспільних інтересів навколо ключових ідей з супровідним виділенням головних цінностей, моральних чеснот, основ мотивування соціальних траєкторій. В контексті такої загальної постави стверджується й магістральна лінія еволюції нормативного ландшафту доби гегемонії США, поширення лібералізму неоліберального гатунку.

Цілком очевидно, що впродовж кількох останніх років в світі відбувається переформатування міжнародних відносин, переформування стратегій розвитку, трансформуються уявлення про змістовність майбутнього на різних рівнях. На наш погляд, сутнісний характер змін визначає, перш за все, якщо сформулювати найбільш узагальнено й в стилі непевності доби постмодерну й часів текучої сучасності Дух часу (можливо – Zeitgeist), якщо позначати цим сполученням і домінуючу традицію мислення, і сукупність певних ідей та установ відносно їх реалізації. За умов усвідомлення взаємозалежності в сучасному світі різних факторів та суб'єктів географічного й соціального гатунку, їх взаємопроникнення і взаємовпливу, динамізму розвитку з подоланням тотальностей системного гатунку, можливо, зростає роль інфраструктури влади як одного з ключових засобів представлення, поширення (інтелектуальна література, масова пропаганда, приклад в дії, тощо), а інколи і «продавлювання» (поєднання економічних, дипломатичних та військових заходів) окремих ключових ідей, які зрештою, і формують умовну, готову за потреби до миттєвих змін, у чомусь «примарну» прихованість за мерехтінням медіа-продуктів часів когнітивного капіталізму, змістовну конфігурацію центру сучасності, з якою надалі «працює» увесь світ, сприймаючи й модифікуючи його на свій лад. У будь-якому випадку, навіть заперечення цих ідей, неприйняття, чи переформатування щодо невизнання окремих складових – все одно виходить з о-позиційності точки зору, тобто

з вимушеності рахуватися в дискурсі, самовизначенням, спів-існуванням, тощо. Соціальне представлення й просування цих ідей за формою – предметне поле окремих досліджень; сучасний «комунікативно-промисловий комплекс» [17] є пов'язаним з використанням усього спектру й потенціалу інформаційних технологій, новітніх за якістю впливів на людську свідомість (підсвідомість) медіа потужностей.

Для спроб з'ясування джерел ключових ідей сучасності, а, головне, розуміння того, чому одні з ідей набувають поширення, отримують необхідний «імпульс домінантності», а інші залишаються приватною справою небагатьох суб'єктів, нам потрібне певне світобачення у зв'язку з формуванням й функціонуванням влади в сучасному світі. Якщо ми знову звернемося до концепції М. Манна, особливо з акцентуванням щодо окремих її аспектів у розгляді В. Ю. Карасьова, то, на наш погляд, можна сформувати один з варіантів розуміння особливостей усього згаданого вище процесу в його загальних рисах і з можливостями широких проекції різного характеру й масштабу. «Основним поняттям соціології М Манна виступає «влада» (причому, більш широке «power», а не «authority»). Слідом за Т. Парсонсом (Talcott Parsons) М. Манн інтерпретує «владу» як «генералізований засіб» задля досягнення яких завгодно цілей...» [19, с. 7] Люди, що виступають у якості соціальних, а не соціетальних істот, через вимушені відносини кооперації чи конфлікту задля реалізації своїх цілей використовують доступні природні й соціальні ресурси. «При цьому важливими є не самі цілі, що мотивують та їх походження, а обмежені організаційні засоби для їх досягнення. Теорія джерел соціальної влади – це організаційна, а не мотиваційна теорія. Слідом за Е. Гідденсом (Anthony Giddens, Varon Giddens) Манн приймає ресурсний підхід до влади, згідно з яким ресурси – це провідники, через які влада здійснюється... « Владу найбільш доцільно розглядати як засоби, організацію, інфраструктуру, логістику.» [19, с. 7–8] Будемо пам'ятати також, що в концепції М. Манна виділяється 4 види влади, які, таким чином, набувають значення певних каналів реалізації ресурсів задля досягнення власних цілей (політична, економічна, військова, ідеологічна). За умов сприйняття сучасного взаємопов'язаного множинами мережових різнорівневих відносин і зв'язків світу, реалізація власних інтересів будь-якими суб'єктами повстає, певною мірою, процесом конкурування з результатом, визначеним «можливостями ресурсів» (є варіанти, що залежать від уміння їх ефективно використовувати). Ми вже згадували, що неолібералізм провів значну підготовчу роботу задля того, щоб за обставин глобалізованого уніфікованими стандартами різного гатунку світу текучої сучасності, дії одного з суб'єктів політичного процесу впливали на перебіг світових подій часто незалежно від чітких географічних чи соціальних прив'язок.

Якщо користуватися логікою наявних ресурсів впливу в оцінці появи, поширення й перспектив ключових ідей, що формують Дух часу, то, вочевидь, посилюється значення геополітики, як засобу реалізації власних державних інтересів в її контраверсійному зв'язку з характером внутрішньої політики, що здійснюється найбільш потужними суб'єктами-носіями ресурсних можливостей.

Провідники неоліберального світового порядку з певною іронією та поблажливістю ставились до спроб інакшого переналаштування світу, до пропозицій розглядання альтернативності розвитку, які простежувались у середовищі науковців різних дисциплін, практичних підходах державних лідерів різних країн, політиків-практиків щодо міжнародної й внутрішньої політики. Скажімо, в юридичній літературі простежувались спроби поставити питання проблематичності підходу щодо уніфікації законодавства за єдиними стандартами у зв'язку з належністю до різних правових сімей (Рене Давід – David René), у зв'язку з множинністю й неоднороззначністю підходів трактування права як такого і, відповідно, похідним подальшим розуміння того, що є верховенство права на відмінному змістовному підґрунті, за умов різних релігійних, моральних, державотворчих традицій, інше (Браян Таманага – Brian Tamanaha), що бачилось суттєвою перешкодою задля поширення міжнародного права, яке регламентувало універсалізм лібералізму в практиках юридичної кодифікації, імплементації його норм.

Провідники політичної стратегії щодо глобальних перспектив розвитку у найбільш потужних саме ресурсно, з точки зору згаданого підходу до влади державах, вдавались до більш або менш успішних спроб обґрунтування й ствердження на практиці альтернатив розвитку різного характеру, з виходом на проекції регіонального й світового масштабу. У цьому відношенні є змістовним і неоднозначним досвід Венесуели – з приходом до влади яскравого лідера Уго Чавеса на хвилі неприйняття неоліберальних порядків гатунку Вашингтонського консенсусу, почалась розробка моделі держави, побудованої на засадах, як її сформулювали в Венесуелі, «соціалізму 21 століття». Країна, яка тривалий час у другій половині 20 ст. вважалась оазою спокою й заможності на континенті (4 місце за показниками ВВП на душу населення в світі, 2 місце за показниками нафтовидобування, [1, с. 67] 1 місце в світі за кількістю вживаного одно-солодового, як правило, дуже дорогого віскі на душу населення, стабільне функціонування політичної системи зі взірцевою двопартійністю, тощо) спочатку продемонструвала світу, що за фасадом показників успішності у цифрах приховувались серйозні проблеми для життя більшості населення в країні. Венесуела, почала «роботу зі смислами» і відштовхуючись від сукупності ідей виражено лівого характеру, що мали на меті подолання прірви між бідними та багатими, надання можливостей найбіднішим верствам населення в отриманні освіти, забезпечення житлом, якісному й доступному медичному обслуговуванні, запустила проект яскраво виражено ідеологічного характеру, що на значний час набув суттєвого імпульсу в регіоні та світі. Спочатку ініціатор «соціалізму 21 століття» Уго Чавес, а потім і нинішній Президент Боліваріанської Республіки Венесуела Ніколас Мадуро Морос, спираючись, як здавалось, на необхідні для цього фінансові ресурси, що їх гарантували родовища нафти, наявність інших природних запасів-джерел фінансових надходжень, здійснили спробу придати йому значення альтернативного шляху розвитку з похідними діями геополітичного характеру (перш за все, створення об'єднання ALBA – Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América). В Венесуелі якісно почав працювати популізм «нової хвилі», що, зрештою, призвело до інституційного переобладнання держави, оскільки популізм чи то лівого, чи то правого гатунку, зрештою, є побудованим на змістах, що оформлюються і ретранслюються, перш за все, для звичайних людей – «носіїв моральних чеснот і здорового глузду» – в простих

зрозумілих лозунгах-месиджах на кшталт, «повернути батьківщину людям» (в лівому популізмі – більшості населення, як правило, бідного й найбільш знедоленого, в правому – корінним націям, етнічним групам, благополуччю яких, начебто загрожують іммігранти [5, с. 109].) В радикальному вигляді – так зрештою сталося в варіанті Венесуели – популізм є зорієнтованим вже не просто на спілкування з масами, а спілкування за розбудови нових правил щодо дійсних інститутів; спочатку з-гори, зверху, поза їх діяльності (підстави для цього – «воля народу», в промовах лідерів-популістів ставиться мета подальшої їх трансформації), а потім і за умов практичного переформатування держави в «інтересах більшості», зі звертанням у різних форматах до засобів «прямой демократії», що зрештою з формально юридичної точки зору виглядає, щонайменше, спірним як процесуально, так і, відповідно, результативно. Цей підхід, популістського характеру, сповнений певних ідеологічних посилів, що, на сьогодні виглядають ще більш неоднозначно, простежується й до сьогодні в політичній практиці Венесуели.

За науковою літературою й політичною практикою можна простежити як впродовж останніх 2 десятиліть намагається ствердити своє бачення перспектив світу Росія. В загальному вигляді представники академічних її кіл, реальні політики є спрямованими в діяльності на розробку такої моделі світу, де будуть окреслені «зони впливу», «контури цивілізаційних спільнот», «кордони духовного єднання», тощо. Тобто мова йдеться про переформатування світу з урахуванням кількох центрів сили і перспективи, руху до «відтворення «концерту націй» або багатополярності як принципово нової глобальної конфігурації центрів сили.» [7, с. 71] Окремі штрихи змістовного наповнення концепції багатополярності, у тому числі стосовно світоглядних, цивілізаційних, культурно-історичних підстав і обсягів лідерства Росії щодо єднання народів, територій, умовних культурно-просторових одиниць видозмінюються, але незмінним, мабуть, залишається позиція: «Ми або стверджуємо квадріполярність, або нас просто не буде. Але квадріполярність – це не останнє слово. Полісів має бути не менше, ніж чотири... А хто буде говорити тільки про три полюси це має сприйматися не інакше як спроба перетлумачити й вкрасти у нас майбутнє.» [16, с. 21–22] Росія, таким чином, виходить з необхідності сприйняття світом своєї значимості в перебігу світових подій у якості одного з кількох (можливі варіанти), але обов'язкового і загально визнаного центру сили зі своїми сферами впливу й баченням унікальності ролі в світовій історії. Стосовно змісту внутрішньої ідеології, ідеології, скажімо так, для внутрішнього споживання за звичайним форматом – ліві та праві – на відміну від Венесуели, в Росії не простежується якихось чітких послідовних однозначних орієнтирів, акценти й наголоси зміщуються в тематику посилення державності, підкреслення унікальності розвитку, національно-державного її месіанства в контекстах мовного характеру, або лідерства в православно-християнській культурно-цивілізаційній ойкумені, загального форматування стандарту державності майбутнього, тощо. [10] Щодо мобілізації ідеологічного ресурсу у просуванні своїх інтересів на міжнародному рівні, формування загальних смислів, символічних уявлень про країну, творень умовних зон «макроїдентичностей спорідненості розуміння» та намагань встановити й закріпити нові (відносно правил і норм глобального проекту лібералізму) за форматами і змістом правила діяльності, Росія в зовнішній політиці, знову ж таки, за розмежуванням ліва або права ідеологія, діє ніби поза цього розподілу, звертаючись, скоріше до традиції відносин, близькості історії в змістовності «анти-», в руслі політики практичних інтересів, де простежуються взаємопов'язаність економічних і геополітичних вимірів. Так, Російська Федерація прагматично використовує суму історично сформованих з часів існування СРСР зв'язків з країнами демонстративно лівої й часто, водночас, антиамериканської ідеології (а інколи і просто, в силу різних обставин, антиамериканської ідеології), що, втім не є перешкодою для актуалізації стосунків з державами більш правої орієнтації (сучасна Бразилія). Незмінним і ключовим намаганням залишається ствердження Росії у якості одного з центрів впливу і сили в різноякісному змістовно багатополярному світі. Мабуть, стосовно дій на міжнародній арені, деякий час окремі порушення міжнародного права Росією сприймалися світовим ліберальним істеблішментом як такі, що несуть тимчасову «смуту» у світовий порядок і не загрожують в стратегічному плані суттєвими ризиками ліберальному порядку речей (війна в Грузії, окупація Криму, підтримка сепаратистських рухів в Луганській й Донецькій областях України, інше). Тому логічним і достатнім виглядало запровадження міжнародних санкцій консолідованого ситуативно Західного світу проти Росії – як дієвий засіб впливу на перебіг подій, що є викликаним порушенням контурів усталеної нормативності, у тому числі як запобіжник подальшого розгортання агресії, ефективний захід відносно запобігання великої війни світового масштабу. На наш погляд, суттєва деталь для розуміння загальної картини – демократичний світ привчив свої громадян і послідовників щодо думки з приводу *цінності людського життя*, яка, тим більше, наче помножується за умов сучасних технологічних можливостей його організації. Вочевидь, немає у більшості населення й мотивації помирати на війні за загальні ідеї, принципи, чужі інтереси. Якщо демократія посилає своїх військових на виконання бойових завдань, вона відчутно залежна від думки громадянського суспільства з усіма подальшими його висновками електорального характеру.

Інша картина в не демократичних країнах. Під час перемовин лідерів США і КНДР політологи відзначали, що сила позицій Кім Чен Ина полягає у відсутності суспільної думки за його спиною, вираженої позиції громадянського суспільства – за умов тоталітаризму будь-яке рішення лідера держави буде «схвалене» як єдино правильне. Історія загалом показує, що задля організації військових дій, пов'язаних з максимальними ризиками для життя, тоталітаризм є готовим до мобілізації всіх людських ресурсів, масового жертвування населенням, а готовність загинути за режим культивуються як одна з найвищих чеснот, тобто люди психологічно готові жертвувати своїм життям. Стосовно гібридних режимів, до яких відноситься політичний режим Російської Федерації, то відносно усвідомлення цінності людського життя, можуть цілеспрямовано формуватись різні установки. В «роботі над смислами» і щодо формування усього комплексу ціннісно-орієнтаційних координат, серед багатьох заходів в Росії виділимо увагу до творення потужних медіа комплексів із залученням по своєму талановитих і яскравих «творців мейн стриму» – представників «оперативної інтелігенції» [23, с. 28], які в різний спосіб з використанням найсучасніших технологій і за замовленням представників держави формують масові

образи, цінності, емоції, готовності з їх подальшою ретрансляцією на весь світ. В цій боротьбі за свідомість стверджується, в тому числі, «генетика героїзму» населення Російської Федерації (як його розуміти це окрема змістовна історія), складовою якої є й готовність до смерті і за умов сьогодення. Ще один важіль технологій мобілізаційного відносно готовності воювати характеру є пов'язаним з впровадженням загального внутрішнього курсу у якого, за формулюванням К. Шульман (Ekaterina Schulmann), «люди – це нова нафта», економічно рівень життя більшості населення є близьким до межі виживання і за відсутності ще й роботи, єдиним виходом залишається служба у силових структурах, участь у військових заходах Росії. Відзначимо також, що одним з ключових факторів, на наш погляд, вже у «переформатуванні смислів», до якого, можливо, найпотужніше і найефективніше вдається саме Російська Федерація – це здобування інформації з використанням усіх найсучасніших технологій і подальше її використання з метою реалізації власних інтересів. (Найвідоміші приклади, що на поверхні – попередження Р. Т. Ердогана російською владою щодо можливості заколоту проти нього або кардинальна й зовні важко зрозуміла зміна поведінки Е. Макрона по відношенню до В. В. Путіна від першої їх зустрічі до сьогодення.) Росія, в силу значних економічних позицій в сучасному світі (перш за все фактор природних ресурсів як джерела надходження фінансів) залишається вагомим суб'єктом міжнародної економіки. За рахунок фінансових вливань щодо геополітичних проєктів вона активно реалізує і цей ресурс – економічної влади. Додавши до згаданих аспектів можливості Російської Федерації на міжнародній арені у зв'язку з її роллю, в якості одного з найбільш статусних суб'єктів – Член Ради Безпеки ООН з правом вето, інше і одну з найсильніших армій в світі з певною готовністю (тут можуть бути варіанти) особового складу помирати під час військових дій (окрема історія – збройні формування так звані «ЧВК») і ми можемо, хоча б у загальних рисах, оцінити масштаби її можливостей впливу на переформування світу.

Досвід Росії, відзначимо, використовується у Венесуелі, про яку вже йшла мова – фактор військових, чи то озброєних людей, сформуємо це так, готових до захисту режиму, зростає і, окрім, щонайменше, 2,5 млн. представників так званої народної міліції, використовуються й можливості збройних формувань не зовсім зрозумілого походження. [27] Н. Мадуро нещодавно відвідував Москву з офіційним візитом і мав зустріч з В. В. Путіним, під час якої заручився його підтримкою і в проєкції на події у регіоні це виглядає знаковою подією. [26]

Зрештою, навіть за зусиль багатьох держав щодо подолання неоліберальної схеми світового порядку, перебіг подій в останні роки був би іншим, якби не зміни, що зовні несподівано почали відбуватися в наймогутнішій державі – «батьківщині сучасного гегемонізму» – США з обранням Президентом США Д. Трампа та відмови від глобалізму неоліберального гатунку з запровадженням стратегії «національного розвитку». Як формулюють в самій Америці: «У відповідь на зростання «популізму», члени вашингтонського істеблішменту прийняли обнадійливий спосіб сформулювати питання про правильні стосунки Америки зі світом. З їх точки зору, американці діляться на 2 табори: відкритий чи закритий, глобалістський чи націоналістичний, інтервенціоністський чи протекціоністський. В цьому кадрі закритий, націоналістичний і протекціоністський проголосував за Трампа, а відкрита, глобалістська й інтервенціоністська група – за Клінтона.» [4, с. 165] Так у загальному вигляді повстає наче базова дихотомія щодо ролі Америки в світовій економіці. «Якби ж це було так просто. У дійсності можна виділити п'ять окремих шкіл з різними поглядами на те як Америка має вписатися у світову економіку і керувати своєю власною: глобальний лібертаріанство, прогресивний локалізм, національний протекціонізм, глобальний неолібералізм і національний розвиток.» [4, с. 166] Перемога Д.Трампа й, слідом, доктрини національного розвитку, зрештою, ніби засвідчила відмову США від відповідальності за встановлення й підтримання принципів і правил взаємодії на міждержавному рівні; відмова від глобального лібералізму розгублено почала спочатку сприйматися в світі як свого роду «гра без правил», актуалізувавши питання чи можливі загалом якісь правила в грі без правил, за умов нового політичного курсу, що маніфестаційно узагальнено представив Д. Трамп в інавгураційній промові: «From this day forward a new vision will govern our land, From this day forward it's going to be only America first.» Але згодом стали простежуватися певні параметри подальшого розвитку США, які зрештою й були концептуалізовані в теоретичній науковій літературі і прийняті світовим спів-товариством в практичній діяльності (або просто визнані їм), як формат взаємодії: «Національний розвиток заперечує моральне бачення лібертаріанства – глобального ринку індивідів без значних місцевих чи національних прив'язок – як чужих людській природі... Місцеві спільноти є важливими, але в сучасному світі військова безпека і економічна ефективність можуть бути забезпечені тільки національною економікою, заснованою на великих корпораціях... розглядають національну економіку в прямій конкуренції одна з одною за виробництво з високою доданою вартістю і за високооплачувану роботу, яка робить це можливим. Національна школа розвитку розглядає великі фірми, які можуть впорядкувати масштаби, необхідні для конкуренції, як найважливіші національні ресурси... бачать більш глибоку економічну інтеграцію в багатьох відношеннях корисною, але тільки якщо федеральний уряд США працює, щоб отримати максимальну вигоду для американських робочих і регіонів. Щоб максимізувати закордонні експортні ринки для експорту США з високою доданою вартістю, в Америці має бути активна держава розвитку, яка співпрацює з великими й малими компаніями, щоб допомогти їм запроваджувати інновації, підвищувати продуктивність, експортувати й конкурувати на світовому ринку.» [4, с. 176] Як працює цей новий підхід Америки до розуміння світової політики ми бачимо впродовж терміну президентства Д. Трампа. Стосовно Латинської Америки й Карибського Басейну, перш за все відзначимо переформування економічних відносин між країнами-членами NAFTA (the North American Free Trade Agreement) – США, Мексикою та Канадою, та, власне, й перетворення усього об'єднання на USMCA (the United States-Mexico-Canada Agreement). Співпраця здійснюється на основі нових правил, що є значно вигіднішими для США [13], а сам стиль спілкування з лідерами Мексики та Канади (спочатку було оголошено про домовленість США та Мексики у двосторонньому порядку, Канаду

поставили перед фактом і міністр закордонних справ Канади Христя Фріланд змушена була розвертати літак, що прямував до України) Д. Трамп суттєво відрізнявся від усталених процедурних підходів. Президент Мексиканських Сполучених Штатів Андрес Мануель Лопес Обрадор (AMLO), що впроваджує заходи лівоцентристського характеру – «Давайте залишимо в стороні неоліберальне лицемірство, держава подбає про скорочення соціальної нерівності» [2] (безкоштовна освіта в вищих навчальних закладах, якісна й дешева медицина, соціальні програми допомоги бідним, тощо), відмінні за змістом від державної політики в США, тим не менш, сформулював особливості свого курсу в руслі стратегії національного розвитку через вислів: «Найкраща зовнішня політика – це політика внутрішня.» Геополітична архітектура регіону зазнала швидких змін і у зв'язку з стрімким ослабленням об'єднання ALBA і в контексті довготривалої кризи в Венесуелі і, симптоматично, після фактичного його залишення Еквадором, який намагається знайти свій вектор розвитку в умовах нових пріоритетів змістовних змін парадигмального характеру, як регіонального, так і світового масштабу. В Гватемалі за нових обставин президент Джиммі Моралес припинив діяльність міжнародної антикорупційної комісії CICIG, що інтерпретується як фактичне визнання поразки у боротьбі з корупцією (висновок, що робить один з російських науковців щодо методів зміни політичної традиції в країні і подолання корупції – тільки революція і «революційне насильство» [25, с. 6]). На фоні незадоволення таким станом речей окремих країн регіону, у Гватемалі тут же посилює заходи комунікації з Росією. [3] Бразилія і Аргентина диверсифікують свої економічні зв'язки, капіталізуючи в такий спосіб і політичні можливості; країни, залишаючи суми відносин з США, Китаєм та країнами регіону, вочевидь посилили свої позиції в усьому світі, домовившись, зрештою, про асоційовану взаємодію з ЄС. Загалом, на фоні зростання економічної співпраці з Китаєм майже всіх країн регіону, скажімо Парагвай та Сальвадор заявляють і про взаємодію і з Тайванем, що завжди негативно сприймається КНР. Тобто в регіоні йдуть настільки різнопланові і різноякісні за змістом процеси, що слідом за З. Івановським можна констатувати – навіть не можна позначити регіон сполученням «єдність у різноманітності». [18, с. 6]

Висновки до даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Якими бачаться перспективи форматування світу і регіональних змін ЛАКБ. Відповідь на це питання, на наш погляд, залежить від поступу процесів в країні-лідері демократичного світу і світової економіки – США. За якимось часом усталеності одного американського проекту (в Йельському Університеті відбулась презентація книги «On Tyranny: 20 Lessons from the 20th Century.», в якій автор Timothy Snyder підкреслює, що заспокоєння Америки після 1989 року щодо майбутності світу було шкідливим [11]) відчувається конкурентне, напружене і достатньо жорстке протистояння варіантів розвитку, яке, за його підсумками, визначить загальносвітовий мейн стрім текучої сучасності. Спектр позицій є вже на сьогодні представленим достатньо широко: від національного розвитку Д. Трампа до прогресивного локалізму представника демократів Е. Воррен, або, навіть демократичного соціалізму Америки Б. Сандерса, чи намагань повернути неоліберальні підходи за умов участі в перегонях за посаду Президента США Г. Клінтон. Достатньо несподіваним явищем для демократичної традиції США виглядають ракурси і сам дискурс постановки проблеми щодо політичних протистоянь (Скажімо, в представленні The New York Times – «Trump's War on the 'Deep State' Turns Against Him.» [34]), що відкриває додаткові штрихи непередбачуваності ситуації в США, яку посилюють контексти спроби усунення Д. Трампа від влади з використанням процедури імпічменту. Саме в США, як в державі з найпотужнішими ресурсами влади і інфраструктурного характеру, зрештою, має сформуватись змістовна позиція або, певніше, конфігурація змісту багачення майбутності, яка задасть the impetus то ключовим глобальним процесам геополітичного характеру, економічного форматування. В якій спосіб за умов текучої сучасності з розмиванням ендегенних і екзогенних факторів впливу (є певна спокуса вдатись до алегорії у зв'язку із законом сполучених судин) буде розвиватись загальна ситуація і за якої системи ціннісно-нормативних координат буде розбудовуватись світова міждержавна взаємодія, чи знайде в ній своє місце і в якому форматі модель багатопольярного світу, за яку бореться Росія, з актуалізацією або ні уявлень про лімітрофи, межі конфліктності, засоби утримування своєї «зони світової відповідальності», тощо – питання щодо стратегії розвитку залишається відкритим з увагою до подій в США.

Зрештою, згадуючи У. Бека, виділимо ще один вкрай важливий з нашої точки зору аспект щодо навіть початкового позиціонування майбутності в варіанті прийняття моделі багатопольярного і якісно відмінного за різними параметрами світу. Можливо, одна з перших проблем, з якою зустрінеться (-чається) світ – пошук ліній демаркації між світовими центрами сили (ресурсів). Оскільки за ситуації постійного розвитку, змін, загального динамізму умов і потужностей текучої сучасності є швидкоплинним і характер трансформацій «полосів світу», актуалізується й сам процес боротьби за розширення зон впливу, «територій відповідальності», зростають ризики конфліктності, з окремою проблемою форм і масштабів соціальної конфліктогенності. В латиноамериканському контексті, у тому числі, підвищується значення самого визначення, виробництва і розподілу ризиків, усвідомлення його «рівня за умовними балами шкали значень», сформулюємо це так. «Той, хто хоче розкрити взаємовідношення між світовим ризиком й соціальною нерівністю, має розкрити граматику концепції ризику. Ризик і соціальна нерівність, ризик і влада – це дві сторони однієї медалі. Ризик передбачає необхідність прийняття рішень, а відповідно, передбачає наявність того, хто приймає це рішення і виробляє радикальну асиметрію між тими, хто приймає рішення, визначає ризики та хто отримує з них прибуток і тими на кого ці ризики обрушуються.» [9, с. 29] Таким чином актуалізується проблема влади щодо визначення ризику, а сам контроль щодо «відношення номінації» суттєвий leverage (ісп. – aralancamiento) впливу, реалізації інтересів, здобуття прибутку зі своєї позиції. В такій проекції вже саме віднесення на периферію інтересів держав-носіїв потужної, ресурсно забезпеченої світової суб'єктності, окремих країн, або потрапляння на території «кордонів інтересів», багаторазово посилює ймовірність катастрофізму різного ґатунку, що за певних умов безкомпромісності протистояння інтересів на підґрунті відсутності загальноприйнятих правил, або просто порушення їх однією з держав, стає і варіацією для детонації великих світових конфліктів. За цих

обставин держави зі слабкими позиціями геополітичного характеру, серед чинників слабкості яких є взаємно переплетені та зав'язані в суцільність за характером і власні проблеми (що сприяють становленню «мінімального значення суб'єктності»), і потрапляння в зону найбільшого перетину інтересів найпотужніших за ресурсами влади держав, опиняються в просторі концентрації ризиків. На наш погляд, в регіоні поширюється і загальне відчуття тривожності майбутності, а окремі країни ЛАКБ вже на сьогодні виступають своєрідними «маркерами» можливостей подібної перспективи. Так, відносно загальної картини – на 23-ій щорічній конференції Міжамериканського діалогу та Банку розвитку Латинської Америки, що відбулась 4-5 вересня 2019 року засвідчено тривожні явища, що підтверджують подовження демократичної рецесії в регіоні – опитування підкреслюють почуття втоми від демократії по всій Латинській Америці, рівень її підтримки впав до 48% (найнижчий показник з 2001 року), незадоволеність демократією зросла з 51 до 71%, задоволеність знизилась з 44 до 24%. Довіра до політичних інститутів загалом в регіоні зменшується, а найнижчий рівень внутрішньої легітимності в регіоні мають законодавчі органи – 21% та політичні партії – 13% і все це на фоні зростання почуття гніву по відношенню до політики й політичної еліти. Потужні політичні кризи в Еквадорі (країна, яка дистанціювалась від курсу Венесуели на лідерство в регіоні на ідеологічному підґрунті та стала ініціатором фактичного розпаду об'єднання ALBA під провідом Венесуели) та Чилі (країни – «вітрини лібералізму», що спрямована на різні заходи зсамодії з США, інтегрована в спільні інститути тихоокеанського співробітництва, країни з високими показниками зростання якості людського потенціалу і потужними ВМС) вже демонструють, що в сучасному світі замість «запрошення прикладом в заможність» поступово стверджується дієвість «правила створення проблем» за «принципом вторгнення на чужу територію впливу.» (Підвищення цін в країнах на проїзд в громадському транспорті є пов'язаним зі світовим зростанням цін на енергоносії, що є наслідком подій і в Сирії, і загалом на Близькому Сході та результатом консолідованої позиції Венесуели і Росії, яка є учасником освоєння нафтородовищ у Венесуелі, щодо розпорядження ресурсами в регіоні). В цій ситуації зростає значення як дипломатичних підходів до «налаштування геополітичного звучання» країни відповідно до «камертону геополітичної ситуації», уміння купірувати або нейтралізувати небезпечні ситуації в зоні своїх інтересів, так і сума заходів щодо усвідомлення своєї суб'єктності на фоні самовизначення у стратегії власного розвитку з урахуванням політекономічних реалій в усьому світі. Проголошувати, скажімо, у якості орієнтує розвитку лібертаріанство, моральне й соціальне бачення якого є «радикальною теорією космополітичного індивідуалізму» [4, с. 166] зі сприйняттям національних кордонів як посягання на свободу, з його маніфестацією мінімальної ролі держави в організації соціальних проектів (на фоні програм боротьби з бідністю, соціальною нерівністю, що координуються на рівні ООН), націленістю на протидію антимонопольному законодавству із запереченням можливості допомоги держави великим і малим національним підприємствам, або ж слідувати ідеї, яка визнана в контексті впровадження стратегії національного розвитку «неоліберальною оманною» [4, с. 176] про те, що сучасна економіка може втратити виробництва для своїх конкурентів й спеціалізуватися на фінансах, розвагах, туризмі й галузях природних ресурсів, таких як сільське господарство та залишитись, зрештою, без виробництва – такий підхід в контра-мейн-стрім, можливо, має свої плюси, але, на наш погляд, в більшій мірі здатен лише максимізувати ризики. Зрештою, поки що домінуюча позиція у США, а слідом й в усьому світі – «національна школа розвитку» – виходить з інтересів посилення економічного ресурсу влади у зв'язку з розвитком і захистом на міжнародному рівні свого національного виробництва на основі високих технологій з високою підсумковою доданою вартістю. Використання ж на національно-державному рівні не вивірених щодо відносин зі світом «технологій макроекономічного життя», як бачиться, може стати для країн, що не зорієнтовані зі своїм стратегічним курсом розвитку в межах позитивної результативності, додатковим фактором погіршення якості життя населенням, появи комплексу проблем щодо подальших державотворчих процесів і, загалом, збільшення свого цивілізаційно-укладного відставання від держав-лідерів сучасного світу. На нашу думку, комплексне дослідження розвитку владно-ресурсних аспектів геополітики в широких світових контекстах з проєкціями регіонального і національно-державного рівня, зрештою, визначають змістовну й зорієнтовану на висновки практичного характеру перспективу наукової уваги щодо заявленої тематики.

Бібліографічний список:

1. Алексеев О. А., Пятаков А. Н. Venezuela: prueba por la crisis / О. А. Алексеев, А. Н. Пятаков // IBEROAMERICA. – 2019. – №2. – P. 67–83.
2. AMLO protesta como nuevo presidente de México; inicia la Cuarta Transformación [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://noticieros.televisa.com/ultimas-noticias/amlo-presidente-mexico-protesta-como-nuevo-presidente-mexico-inicia-cuarta-transformacion/>
3. Analizan futuro de las relaciones entre América Latina, El Caribe y Euroasia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.guatemala.gob.gt/analizan-futuro-de-las-relaciones-entre-america-latina-el-caribe-y-euroasia/>
4. Atkinson R. D., Lind M. National Developmentalism: From Forgotten Tradition to New Consensus / Robert D. Atkinson, Michael Lind // American Affairs. – 2019 Volume III, – №2 (Summer 2019): – P. 165–191.
5. Барабаш О. В. Криза демократії і складності лібералізму: причини виникнення, механізми та перспективи розвитку / О. В. Барабаш // Вісник Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2019. Том 2. – № 41. – С. 103–117.
6. Барановский В. Г. Трансформация глобального миропорядка: динамика системных изменений / В. Г. Барановский // Полис. Политические исследования. – 2017. – № 3. – С. 71–91.
7. Beck U. Emancipatory catastrophism: What does it mean to climate change and risk society? / Ulrich Beck [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pub.ub.uni-muenchen.de/58703/1/Beck_Emanicipatory_catastrophism.pdf

8. Богданов О. Н. Американская гегемония и факторы системной нестабильности в XXI веке / О. Н. Богданов // *Международные процессы*. – 2014. Том 12. – № 3 (38). – С. 8–22.
9. Вара А. М. Ульрих Бек в Латинской Америке / А. М. Вара // *Глобальный диалог*. – 2015. Том 5. № – 2. – С. 28–29.
10. Владислав Сурков: Долгое государство Путина. О том, что здесь вообще происходит [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html
11. Connolly B. Yale historian shares ‘sobering’ analysis of the past, and an action plan for the present, in new book / Bess Connolly // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://news.yale.edu/2017/03/16/yale-historian-shares-sobering-analysis-past-and-action-plan-present-new-book>
12. Diamond L. *Ill Winds: Saving Democracy From Russian Rage, Chinese Ambition, And American Complacency*. New York : Penguin Press, 2019. 368 p.
13. From NAFTA to USMCA free trade in North America today & tomorrow. Understanding the Renegotiation of the North American Free Trade Agreement [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.livingstonintl.com/nafta/>
14. Guatemala's anti-corruption CICIG body to shut down: What to know. As CICIG's mandate comes to an end this week, here's why the anti-corruption body mattered and what happens next. by Sandra Cuffe 1 Sept 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.aljazeera.com/news/2019/08/guatemala-anti-corruption-cicig-body-shut-190830225625800.html>
15. Денисенко І. Д. Сучасна теорія конфлікту: проблеми експлікації, демаркації, класифікації / І. Д. Денисенко // *Український соціум*. – 2013. – № 3 (46). – С. 32–43.
16. Дугин А. Г. Квадриполяризм и мышление в терминах больших пространств / А. Г. Дугин // *Левиафан : Гегемония и многополярность* (вып. 4) / [Под. ред. А. Г. Дугина; Ред.-сост. Савин Л. В.]. – М.: Евразийское Движение. – 2012. – С. 7–23.
17. Ермолаев А. В. Мы входим в период магии, чудес и неуспешных фокусов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=yxldbgrHrUFs>
18. Ивановский З. В. Латинская Америка в новом тысячелетии. Социальная панорама и динамика политических процессов / З. В. Ивановский // *Латинская Америка*. – 2019. – №8. С. 6–22.
19. Карасев Д. Ю. Историческая социология власти Майкла Манна / Д. Ю. Карасев // *Журнал социологии и социальной антропологии*. – 2016. Том XIX. – № 4 (87). – С. 5-23.
20. Куц Г. М. Ліберальні трансформації політичного простору: [монографія] / за наук. ред. Ю. І. Макара. Харків: Віровець А. П.; «Апостроф», 2011. 300 с.
21. Levitsky S., Ziblatt D. *How democracies die*. New York: Crown, 2018. 312 p.
22. Mainwaring S., Scully R. T. Latin America: Eight Lessons for Governance. *Journal of Democracy*. 2008. Vol. 19. № 3. P. 112–127.
23. Мелентьева Н. В. Деконструкция однополярной гегемонии: об арсенале контргегемонического дискурса / Н. В. Мелентьева // *Левиафан : Гегемония и многополярность* (вып. 4) / [Под. ред. А. Г. Дугина; Ред.-сост. Савин Л. В.]. – М.: Евразийское Движение, – 2012. – С. 25–37.
24. Мельвиль А. Ю. Методология “воронки причинности” как промежуточный синтез “структуры и агента” в анализе демократических транзитов / А. Ю. Мельвиль // – *Полис. Политические исследования*. – 2002. – № 5. – С. 54–59.
25. Морозов Д. В. Гватемала: коррупция непобедима? / Д. В. Морозов // *Латинская Америка*. – 2019. – № 9. – С. 6–22.
26. Николас Мадуро: в Венесуэле будет мир [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=n7bcUng3Ztk>
27. Пешком через Закрытую Границу | Колумбия – Венесуэла | Как люди живут | Лядов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=chrOu6ic6XM>
28. Польовий М. А. Політичні процеси: теорія та практика моделювання [Текст] : монографія / М. А. Польовий ; ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – О. : Фенікс, 2011. – 286 с. : табл. – Бібліогр.: с. 258–284.
29. Саямов Ю. Н. Латинская Америка в контексте формирования новой системы международных отношений / Yuri N. Saya'mov // *IBEROAMERICA* – 2019. – №1. – P. 44-64. 30. Символическая политика: Сб. науч. тр. / РАН. ИНИОН. Центр социал. науч.-информ. исслед.; Отд. полит. науки; Ред. кол.: Малинова О.Ю., гл. ред., и др. – М., 2017. – Вып. 5: Политика идентичности. – 356 с. – (Сер.: Политология).
31. The Global Risks Report 2019 14th Edition [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf
32. The Geopolitics of TTIP. Repositioning the Transatlantic Relationship for a Changing World. Washington: Center for Transatlantic Relations, 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.youtube.com/watch?time_continue=12&v=3A9yzB0rH2A
33. The 23rd Annual Conference of the Development Bank of Latin America. Published Washington, D.C., USA published: 12/09/2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.idea.int/news-media/news/23rd-annual-conference-development-bank-latin-america>
34. Trump's War on the 'Deep State' Turns Against Him / By Peter Baker, Lara Jakes, Julian E. Barnes, Sharon LaFraniere and Edward Wong // *The New York Times*. – 2019. October 24. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2019/10/23/us/politics/trump-deep-state-impeachment.html>

35. Ткач О. І. М'яка сила" як характерна ознака політичного впливу великої держави за умов багатополярного світу в латиноамериканському регіоні / О. І. Ткач, А. О. Ткач // *Politology bulletin*. – 2018. – Iss. 80. – С. 77-85.
36. Харитонова О. Г. Политические режимы и режимные изменения в зеркале научного дискурса / О. Г. Харитонова // *Вестник РУДН. Серия: политология*. – 2017. Т. 19 – № 4 – С. 379–391.
37. Яковлев, П. П. «Эффект Трампа» или Конец глобализации? : монография / П.П. Яковлев. – Москва : РУСАЙНС, 2017. – 144 с.
38. Яницкий О. Н. Вызовы и риски глобализации. Семь тезисов / О. Н. Яницкий // *Социологические исследования*. – 2019. – № 1. – С. 29-39.
39. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://twitter.com/NicolasMaduro>
40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://twitter.com/nayibbukele>
41. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gob.mx/presidencia/>

References:

1. Alekseenko O. A., Piatakov A. N. Venezuela: prueba por la crisis / O. A. Alekseenko, A. N. Piatakov // *IBEROAMÉRICA*. – 2019. – №2. – P. 67–83.
2. AMLO protesta como nuevo presidente de México; inicia la Cuarta Transformación [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://noticieros.televisa.com/ultimas-noticias/amlo-presidente-mexico-protesta-como-nuevo-presidente-mexico-inicia-cuarta-transformacion/>
3. Analizan futuro de las relaciones entre América Latina, El Caribe y Euroasia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.guatemala.gob.gt/analizan-futuro-de-las-relaciones-entre-america-latina-el-caribe-y-euroasia/>
4. Atkinson R. D., Lind M. National Developmentalism: From Forgotten Tradition to New Consensus / Robert D. Atkinson, Michael Lind // *American Affairs*. – 2019 Volume III, – №2 (Summer 2019); – P. 165–191.
5. Barabash O. V. Kryza demokracji i skladnoshchi liberalizmu: prychny vynyknennia, mekhanizmy ta perspektyvy rozvytku / O. V. Barabash // *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu im. Yaroslava Mudroho. Serii: filozofii, filozofii prava, politolohii, sotsiolohii*. – 2019. Tom 2. – № 41. – S. 103–117.
6. Baranovskyi V. H. Transformatsiia hlobalnoho myroporiadka: dynamyka systemnykh yzmenenyi / V. H. Baranovskyi // *Polys. Polytycheskye yssledovaniya*. – 2017. – № 3. – С. 71–91.
7. Beck U. Emancipatory catastrophism: What does it mean to climate change and risk society? / Ulrich Beck // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://epub.ub.uni-muenchen.de/58703/1/Beck_Emanicipatory_catastrophism.pdf
8. Bohdanov O. N. Amerykanskaia hehemonyia y faktory systemnoi nestabylnosti v XXI veke / O. N. Bohdanov // *Mezhdunarodnye protsessy*. – 2014. Tom 12. – № 3 (38). – S. 8–22.
9. Vara A. M. Ulrykh Bek v Latynskoi Ameryke / A. M. Vara // *Hlobalnyi dyaloh*. – 2015. Tom 5. № – 2. – S. 28–29.
10. Vladyslav Surkov: Dolhoe hosudarstvo Putyna. O tom, chto zdes voobshche proyskhodyt [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html
11. Connolly B. Yale historian shares 'sobering' analysis of the past, and an action plan for the present, in new book / Bess Connolly // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.yale.edu/2017/03/16/yale-historian-shares-sobering-analysis-past-and-action-plan-present-new-book>
12. Diamond L. III *Winds: Saving Democracy From Russian Rage, Chinese Ambition, And American Complacency*. New York : Penguin Press, 2019. 368 p.
13. From NAFTA to USMCA free trade in North America today & tomorrow. Understanding the Renegotiation of the North American Free Trade Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.livingstonintl.com/nafta/>
14. Guatemala's anti-corruption CICIG body to shut down: What to know. As CICIG's mandate comes to an end this week, here's why the anti-corruption body mattered and what happens next. by Sandra Cuffe 1 Sept 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aljazeera.com/news/2019/08/guatemala-anti-corruption-cicig-body-shut-190830225625800.html>
15. Denysenko, I. D. (2013). Suchasna teoriia konfliktu: problemy eksplikatsii, demarkatsii, kla-syfifikatsii. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian Society*, 3(46), 32-43 [in Ukrainian].
16. Duhyn A. H. Kvadrypoliaryzm y myshlenye v termynakh bolshykh prostranstv / A. H. Duhyn // *Levyafan : Hehemonyia y mnohopoliarnost (vyp. 4) / [Pod. red. A. H. Duhyna, Red.-sost. Savyn L. V.]*. – М.: Evraziyskoe Dvyzhenye. – 2012. – S. 7–23.
17. Ermolaev A. V. Мы vkhodym v peryod mahyy, chudes y neuspeshnykh fokusov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=yxdbgrHrUFs>
18. Yvanovskyi Z. V. Latynskaia Ameryka v novom tysyacheletyy. Sotsyalnaia panorama y dynamyka polytycheskykh protsessov / Z. V. Yvanovskyi // *Latynskaia Ameryka*. – 2019. – №8. S. 6–22.
19. Karasev D. Yu. Ystorycheskaia sotsyolohyia vlasty Maikla Manna / D. Yu. Karasev // *Zhurnal sotsyolohyy y sotsyalnoi antropolohyy*. – 2016. Tom XIX. – № 4 (87). – S. 5-23.
20. Kuts, H. M. (2011). *Liberalni transformatsii politychnoho prostoru: [monohr.] / za nauk. red. Yu. I. Makara*. Kharkiv: Virovets A. P.; «Apostrof» [in Ukrainian].
21. Levitsky S., Ziblatt D. *How democracies die*. New York: Crown, 2018. 312 p.
22. Mainwaring S., Scully R. T. Latin America: Eight Lessons for Governance. *Journal of Democracy*. 2008. Vol. 19. № 3. P. 112–127.

23. Melenteva N. V. Dekonstruktsiya odnopoliarnoi hehemony: ob arsenale kontrhehemonycheskoho dyskursu / N. V. Melenteva // Levyafan : Hehemonya y mnohopoliarnost (выр. 4) / [Pod. red. A. H. Duhyna; Red.-sost. Savyn L. V.]. – M.: Evrazyiskoe Dvyzhenye, – 2012. – S. 25–37.
24. Melvyl A. Yu. Metodolohiya “voronky prychnynosti” kak promezhutochnyy syntez “struktury y aghenta” v analize demokratycheskykh tranzytov / A. Yu. Melvyl // – Polys. Polytycheskye yssledovaniya. – 2002. – № 5. – S. 54–59.
25. Morozov D. V. Hvatemala: korruptsiya nepobedyama? / D. V. Morozov // Latynskaia Ameryka. – 2019. – №9. – S. 6–22.
26. Nykolas Maduro: v Venesuэle budet myr [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=n7bcUng3Ztk>
27. Peshkom cherez Zakrytuiu Hranitsu I Kolumbyia – Venesuэla I Kak liudy zhyvut I Liadov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=chrOu6ic6XM>
28. Polovyi M. A. Politychni protsesy: teoriia ta praktyka modeliuvannia [Tekst] : monohrafiia / M. A. Polovyi ; Nats. un-t "Odes. yuryd. akad.". – O. : Feniks, 2011. – 286 s. : tabl. – Bibliohr.: s. 258–284.
29. Saiaimov Yu. N. Latynskaia Ameryka v kontekste formirovaniya novoi systemy mezhdunarodnykh otnoshenyi / Yuri N. Saiaimov // IBEROAME/RICA – 2019. – №1. – P. 44-64.
30. Symvolycheskaia polytyka: Sb. nauch. tr. / RAN. YNYON. Tsentr sotsyal. nauch.-ynform. yssled.; Otd. polyt. nauky; Red. kol.: Malynova O.Yu., hl. red., y dr. – M., 2017. – Выр. 5: Polytyka ydentychnosti. – 356 s. – (Ser.: Polytolohiya).
31. The Global Risks Report 2019 14th Edition [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf
32. The Geopolitics of TTIP. Repositioning the Transatlantic Relationship for a Changing World. Washington: Center for Transatlantic Relations, 2014 [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: https://www.youtube.com/watch?time_continue=12&v=3A9yzB0rH2A
33. The 23rd Annual Conference of the Development Bank of Latin America. Published Washington, D.C., USA published: 12/09/2019 [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.idea.int/news-media/news/23rd-annual-conference-development-bank-latin-america>
34. Trump’s War on the ‘Deep State’ Turns Against Him / By Peter Baker, Lara Jakes, Julian E. Barnes, Sharon LaFraniere and Edward Wong // The New York Times. – 2019. October 24. [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.nytimes.com/2019/10/23/us/politics/trump-deep-state-impeachment.html>
35. Tkach O. I. M’iaka syla" yak kharakterna oznaka politychnoho vplyvu velykoi derzhavy za umov bahatopoliarnoho svitu v latynoamerykanskomu rehioni / O. I. Tkach, A. O. Tkach // Politology bulletin. – 2018. – Iss. 80. – S. 77-85.
36. Kharytonova O. H. Polytycheskye rezhymy y rezhymnye yzmeneniya v zerkale nauchnoho dyskursu / O. H. Kharytonova // Vestnyk RUDN. Seryia: polytolohiya. – 2017. T. 19 – № 4 – S. 379–391.
37. Yakovlev, P. P. «Эффект Трампа» yly Konets hlobalyzatsyy? : monohrafiya / P.P. Yakovlev. – Moskva : RUSAINS, 2017. – 144 s.
38. Yanytskyi O. N. Вызовы y rysky hlobalyzatsyy. Sem tezysov / O. N. Yanytskyi // Sotsyolohycheskye yssledovaniya. – 2019. – № 1. – S. 29-39.
39. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://twitter.com/NicolasMaduro>
40. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://twitter.com/nayibbukele>
41. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.gob.mx/presidencia/>

DOI 10.31558/2617-0248.2019.4.6

УДК 316.3621;314.15.044(=161.2)(430)

ІНСТИТУТ СІМ’Ї В МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО НІМЕЧЧИНИ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4681-1664>

Касьянова М. М., д. політ. н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7020-408X>

Шкодич А. І., здобувач, Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

У статті автори досліджують міграційні процеси українських сімей до Німеччини. Інститут сім’ї є одним із найдавніших, що сформувався під впливом соціальних процесів, його роль є визначальною як для соціології, так і для міграційних процесів; він є основним носієм культурних зразків, оскільки правила, звичаї і традиції сімейного життя є специфічними для кожного суспільства. Можливість вільного пересування є однією з найважливіших цінностей сьогодення, тому міграційне питання є одним із найактуальніших для України як держави-донора великої кількості мігрантів.